

графічну діяльність видавництва, бібліотек установ релігійного та світського характеру, що, безперечно, сприяло збагаченню документальної пам'яті країни.

Список використаної літератури

1. *Геращенко М. В.* Перші бібліографічні пам'ятки як важливе джерело вітчизняної історико-культурної спадщини / М. В. Геращенко, Л. А. Добровольська // Вісник Книжкової палати. — 2015. — № 9. — С. 14—16.
2. *Корнейчик І. І.* Історія української бібліографії. Дожовтневий період: нариси. — Харків, 1971. — 373 с.
3. *Ісаєвич І. Д.* Братства та їх роль у розвитку української культури XVI—XVIII ст. — Київ: Наукова думка, 1966. — 251 с.
4. *Рейсер С. А.* Хрестоматія по русской библиографии с XI века по 1917 г. — Москва, 1956. — 448 с.
5. *Здобнов Н. В.* История русской библиографии до начала XX века. — Москва, 1955. — 607 с.

6. *Гуменюк М. П.* Українські бібліографи XIX — початку XX століть. — Харків, 1969. — 182 с.
7. *Сковорода Г. С.* Твори. В 2-х т. Т. 2. — Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. — 386 с.

В статтє дана характеристика первым отечественным печатным библиографическим материалам от истоков книгопечатания и до XVIII века; проанализирована история их создания и значение для изучения исторического раздела отечественного библиографоведения.

In the article the first domestic printing bibliographic reminders are described from the sources of book-printing and to XVIII age; history of their creation and value for the study of historical section of domestic science of bibliography is analyzed.

Надійшла до редакції 11 січня 2016 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

УДК 002.1:2-1](03)=133.1=162.1:027.54.021(477-25)

Тетяна Якубова,
кандидат історичних наук,
науковий співробітник НБУВ

Теологічні видання у фондах літератури французькою, польською мовами НБУВ

У статті надано книгознавчу інформацію про теологічні енциклопедії, словники, Біблії західного християнства, які зберігаються у фондах літератури французькою, польською мовами відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Матеріал містить результати книгознавчих досліджень теологічної літератури, що належала до бібліотек Луцько-Житомирської семінарії, київського колекціонера П. Соломка, нотовидавця Л. Ізиковського, Й. Завадського в Житомирі, Кам'янець-Подільського Історичного музею, Одеської публічної бібліотеки. Результати дослідження актуальні у контексті сучасного розвитку книгознавства, релігієзнавства, богослов'я.

Ключові слова: бібліотеки, бібліотечні фонди, теологічні енциклопедії, словники, Біблії, книгознавчі дослідження.

У фондах літератури французькою, польською мовами відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) зберігаються Біблії, теологічні енциклопедії та словники.

Актуальність дослідження обумовлена процесами духовного та культурного відродження. На початку XXI століття в Україні богослов'я було визнано науковою дисципліною. У 2005 р. Міністерство освіти і науки України та Кабмін України прийняли рішення про внесення "Богослов'я" до Переліку напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями. Вища атестаційна комісія (ВАК) України додала "Богослов'я" до Переліку спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань. Триває процес інтеграції сучасної духовної освіти до науково-освітнього простору держави. Розпочалися наукові дослідження історії християнства та церкви в

Україні, активізувалася діяльність релігійних навчальних та наукових закладів: духовних семінарій, Інституту релігійних наук Св. Фоми Аквінського тощо.

Метою статті є надання історичної, бібліографічної та книгознавчої наукової інформації для дослідників наукових питань релігієзнавства, богослов'я. Це сприятиме формуванню в перспективі спеціальних бібліографічних та ілюстрованих каталогів релігійних видань у НБУВ.

Фонд літератури польською мовою є цінним слов'янським зібранням, що нараховує 90 983 бібліотечні одиниці польської літератури з різноманітних галузей знань. Значну частину становлять Біблії, теологічні енциклопедії та словники, видані у друкарнях Польщі.

Традиції книговидавничої справи релігійної літератури в цій країні формувалися упродовж XVI—XX ст. Польський король Сигізмунд I (1506—1548) став покровителем Ягеллонського університету, папа Боніфачій дозволив викладати богословські науки у Краківському університеті, з якого вийшло багато вчених-богословів: І. Ек, І. Ласкій, П. Томіцький. Першу постійну друкарню релігійної літератури було

засновано у Кракові 1503 р.; у Вільно, Варшаві, Львові також відкрито друкарні для випуску теологічних видань [1].

У фонді літератури польською мовою відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства НБУВ виявлено 123 видання Біблій, частину з яких внесено до електронного каталогу програми ІРБІС. Примірники католицьких Біблій містять тексти, надруковані переважно польською та старопольською мовами. Більшість знайдених видань польських Біблій належать до XIX століття. Книгознавчий аналіз цієї релігійної літератури дозволяє зробити висновок про певний сплеск у справі друкування Біблій у Польщі, який припадає на кінець XVIII — XIX століття. Піднесення цього видавничого напрямку зумовила історична ситуація: Польща потрапила до складу Російської імперії та водночас залишилася релігійною країною, ніж Франція, не сприйнявши антирелігійних ідей Великої французької революції. Натомість зберегла і примножила традиції римо-католицької церкви. Біблії значними тиражами виходили в друкарнях Варшави, Львова, Вільно та потрапляли до бібліотек римо-католицьких костелів, приватних книгозбірень священників та до семінарії в Україні.

У книгознавчому аспекті цікавим є видання *Biblia to est wszystko Pismo Święte Starego i Nowego przymierza* — s.n. — s.l., 1810. — 968, 240 s.; (Із пол. В 670) [2]. Книга має середній формат, розмір 13,5x21,5 см. Оправа примірника картонна, обтягнута коричневою шкірою, датована XIX ст. У центрі на верхній кришці палітурки розміщено круглу печатку "Російського Біблейного Общества Библиотека". Текст книги надруковано старопольською мовою. На першій сторінці подано зміст, до якого входять назви 52 книг, на другій — друковану гравюру із зображенням жінки з книгою біля олтаря з вогнищем, що символізує релігійний вогонь.

Biblia Wuyka. Stary Testament. Księgi genesis. — [Lwów] : [Nakł. Bartłomieja Jabłońskiego], [1840]. — S. 17—784. (Із пол. В 582) [3]. Книга середнього формату, 14,5x23 см. Оправа примірника м'яка паперова, сірого кольору. Книгу надруковано польською мовою, це переклад латинського тексту Біблії, який зробив теолог Я. Вуйко. Книга є перевиданням із Краківського видання Біблії 1599 року. Біблія видана у Львові у 1840 році з дозволу Ватикану коштом архієпископа Гнезненського в друкарні Б. Яблонського. На другій сторінці — друкована гравюра із зображенням "Глазу Божого". У *Biblia Wuyka. Stary Testament. Księgi genesis* на титульному аркуші в правому нижньому куті міститься провенієнція — трикутна печатка "Кам'янець-Подільськ. Історичний Музей".

Biblia. Nowy Pana naszego Jezusa Chrystusa Testament/ z łacińskiego na język polski przelożony przez Jakóba Wujka S. J. — wyd. 2 stereot. popraw. — w Lipsku : Nakł. J. Baumgaertnera, 1844 — 458, ІІs. (Із пол. В 673). Книга має середній формат, розмір 17x23 см. Оправа м'яка паперова, коричневого кольору. Видання надруковано польською мовою, це переклад латинського тексту Біблії, який виконав Я. Вуйко. Книга містить 170 друкованих гравюр на біблійні сюжети. Серед них портрети "Jesus Christus", "Maria", "S. Jan" та гравюри про життя Ісуса Христа: "Chrystus na górze naucza", "Chrystus uzdrawia chorych", "Przemienienie się Jezusa Chrystusa", "Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa". Біблія видана другим виданням, яке допрацював теолог І. Бровнич. Книгу надруковано у 1844 році в Липську у видавництві І. Баумгаєтнера.

Чотири томне видання *Biblia łacińsko-polska, czyli Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, T. 2* — Wilno : Drukiem Józefa Zawadzkiego, 1862. — 746 s.; (Із пол. В 643/2)

[4]. Книгу видано середнім форматом, розміром 18x26 см. Оправа примірника картонна, оранжевого кольору. Текст викладено польською мовою та латиною. Переклад латинського тексту Біблії зробив теолог Я. Вуйко із коментарями теолога Т. Менохіуша. Книгу видано під редакцією Х. Козловського, каноніка Віленського, ректора дієцезальної семінарії. Текст латиною є перевиданням Римського видання Вульгати 1592 року. Польський текст без змін перевидано із Краківського видання Біблії 1599 року.

Різні примірники цього видання Біблії належали бібліотекам Й. Завадського в Житомирі, нотовидавця Л. Ідзіковського в Києві, Луцько-Житомирської семінарії. На примірниках другого тому Біблії — печатки книгозбірень Києва, Житомира дорадянського періоду: "Józef Zawadzki librairie et magasin de musique A Żytomierz", "Biblioteka clericorum", "Leon Idzikowski. Librairie et magasin de musique rue Krestchatik Maison Popoff Kieff 11 Jan 77", "Biblioteka L. Z. Seminarii".

Biblia Sacra latino-polonica. Nowy Testament — s.n. — s.l. — s.a. — 524 s.; (Із пол. В 674) [5]. Видання має середній формат, розмір 20,5x25 см. Оправа примірника картонна, зеленого кольору, книга без титульного аркуша. Текст надрукований польською мовою та латиною. На примірнику Біблії знайдено провенієнцію бібліотеки польського колекціонера Я. Гіжицькі — наклейку "De dla Bibliothéque de Jean Nepomucen Gizycki", що міститься на внутрішньому боці палітурки у лівому верхньому куті.

Овальна печатка "Zygmunt Sławoszewski" розташована на книзі *Biblia Sacra, to jest księgi Starego i Nowego Testamentu Wrocław : w Druk. Akadémickiej Coll. Soc. Jesu, 1740.* — s. 551—2218 (Із пол. В 701) [6]. Книгу видано у Wrocławі 1740 року; видання має середній формат і розмір 13x21,5 см. Обкладинка картонна, обтягнута шкірою коричневого кольору. Текст надруковано польською мовою. У першому примірникові знайдено маргінальний напис: "Andrea Słabniewicz".

Біблійні видання містять також провенієнції бібліотек Кам'янець-Подільського, Житомира, Одеси: овальна печатка "Историческое Древнехранилище в Камянец-Подольском" у *Biblia Scra. w Hali magdeburskiej w Hali magdeburskiej : w Druk. Stefana Orbana, 1726.* — s. 1023, 255, 332, 20 (Із пол. В 669) [7]. Книгу видано середнім форматом, розміром 12,8x21 см. Обкладинка картонна, обтягнута шкірою жовтого кольору. Текст надруковано старопольською мовою. У виданні міститься гравюра "Biblia Święta" із зображенням Ісуса Христа та апостолів. На титульній сторінці — овальна печатка єврейського колекціонера М. Розенсона з написами на івриті та Зіркою Давида. На книзі є маргінальний напис польською мовою: "Na pamintkę dobremu i Nazemu przycacieliowi Ninatemu Bubluciczowi od Przego Pinturny".

Кругла печатка "Центральный Вольнский Музей. Житомир" у *Biblia Sacra s.l. — s.n. — s.a. T. 2.* — s.a. — s. 558, 524; (Із пол. В 696/2) [8]. Книга без титульного аркуша, видана великим форматом, розміром 21x26 см. Обкладинка картонна, обтягнута шкірою коричневого кольору. Текст надруковано польською мовою та латиною. На примірниках знайдено маргінальні написи: "Exlibris Josephi Gedlnowich", "Pro Bibliotheca Csntz. Berdiczoviensis Car Disalceatt".

Печатка "Одесской городской публичной библиотеки" в *Biblia. Lipsk, 1840—973 s.* (Із пол. В 648) [12]. Книга має середній формат, розмір 14,5x22,7 см. Оправа картонна, обтягнута чорною шкірою з рослинного орнаменту. Текст надруковано польською мовою. Це перевидання Біблії Гданської 1632 року. На другій сторінці у правому нижньому куті — невелика кругла печатка з польським гербом та написом "Vertrag Vom iz Mai 1846".

У фонді літератури французькою мовою знайдено 73 примірники видань Біблій. Частина цих книг належала до фондів Одеської публічної бібліотеки, Центральної польської бібліотеки в Києві, бібліотеки графа М. Толстого. Зберігаються два видання Біблії та теологічний словник абата Калмена з печаткою "Одесская городская публичная библиотека. 7 апреля 1908": *La Sainte Bible contenant l'ancien et le nouveau testament*. — Paris : Maisonneuve, 1791. — Т. 2. — 531 р. (Із фр. В 474/2) [9], *Sainte Bible contenant l'ancien et le nouveau testament*. — Paris : Gay Ponce Belin 1800. — Т. 6. — 1800. — 652 р.; (Із фр. В 474/6) [10], Calmen Augustin. *Dictionnaire historique, critique, chronologique, géographique et littéral de la Bible*. — Genève : Bousquet, 1730. Т. 2 — XX, 908 р. (Із фр. В 174/2) [11].

La Sainte Bible contenant l'ancien et le nouveau testament. — Paris : Maisonneuve, 1791. — Т. 2. — 531 р. (Із фр. В 474/2). Книгу видано великим форматом, розміром 20,5х26,5 см. Обкладинка картонна, обтягнута шкірою коричневого кольору. Текст — французькою мовою. Видання містить дві географічні карти із зображенням території Єгипту та Ізраїлю, п'ять великих друкованих гравюр із зображенням Св. Петра, храмів, ангелів.

Sainte Bible contenant l'ancien et le nouveau testament. — Paris : Gay Ponce Belin, 1800. — Т. 6. — 1800. — 652 р.; (Із фр. В 174/2). Книгу видано середнім форматом, розміром 15х21,8 см. Текст видання — переклад Вульгати французькою мовою. У книзі — прямокутна печатка "Одесская городская публичная библиотека. 7 апреля 1908", печатка "Дар графа М. М. Толстого".

La Sainte Bible contenant l'ancien et le nouveau testament. — Paris : Huart et Moreau, Desaint et Saillant, Durand M.DCC.L — 778 р. (Із фр. В 471/3). Книга великого формату, 19х25,5 см. Оправа картонна, обтягнута шкірою коричневого кольору. Текст надруковано французькою, коментарі — латиною. У виданні розміщено гравюру із зображенням Ісуса, знятого з Хреста: "Tobie ensevelit les morts". На книзі є печатка: "Centralna Polska Biblioteka Panstwowa na Ukraine".

У статті представлено незначний книгознавчий матеріал щодо видань Біблій, які зберігаються у фонді літератури польською, французькою мовами. Велика кількість цих видань поки що залишається поза науковим обігом та має перспективи подальших книгознавчих досліджень.

Значне число католицьких Біблій XVIII—XIX ст. із бібліотек різних міст України потрапило до закритих книгоховищ НБУВ після революції 1917 р. У радянські часи книгозбірні виконували функції формування у читачів марксистко-ленінського світогляду. Католицькі Біблії не вписувалися у межі радянської ідеології, зберігалися в закритих книгоховищах і тривалий час не досліджувалися.

Бібліотечний фонд літератури французькою мовою відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ є важливим об'єктом історичної науки (62 680 примірників, з них книг — 33 473, періодики — 29 207). У ньому зберігається великий масив католицької літератури — теологічні енциклопедії, словники тощо. Фонд досліджували книгознавці та бібліотекознавці, зокрема Р. Кириченко (дисертаційне дослідження "Франкомовна українка кінця XVII — початку XX ст. у бібліотечних колекціях України: походження, склад, зміст, історико-книгознавча реконструкція") [13]. Виявлені теологічні енциклопедії та словники увійшли до каталогу "Франкомовні довідкові та бібліографічні видання XVIII — початку XX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського" (Київ, 2008) [14]. Серед теологічних видань, що були

надруковані в каталозі: Alès A. d'. *Dictionnaire apologétique de la catholique contenant les preuves de la Vérité de la religion et les reponses aux objections tirées des sciences humaines* (Із фр. В 114) [15]; Bergier. *Dictionnaire de théologie; Extrait de l'Encyclopédie méthodique* (Із фр. В 299) [16]. У каталозі зібрано переважно католицькі видання XVIII — початку XX століття, які потребують книгознавчого аналізу.

У XVIII—XIX ст. тривав процес накопичення наукових теологічних знань, виникла потреба чітко систематизувати ці матеріали. Теолог П. Скалігер уклав енциклопедичний словник із богослов'я та світських наук, уперше опублікований 1559 р. у Відні. В назві саме цього видання вперше вжито термін "енциклопедія" [17]. Випуск теологічних енциклопедій та словників у XVIII — на початку XX століття у Франції та Польщі відповідав розвитковій томізму — частини загальної університетської католицької традиції від часів Раннього модерну. Структура теологічних енциклопедій XVIII—XX ст. цілком збігалася із принципами священної доктрини Св. Фоми про теологію як науку [18].

Теологічні енциклопедії та словники стали фундаментальними релігійними католицькими виданнями для теологічних факультетів університетів та семінарій не лише у Франції, а й у державах Європи. В Україні ця література потрапила до бібліотек Луцько-Житомирської семінарії та Луцько-Житомирської дієцезії, що сприяло високій якості духовної освіти, до якої завжди прагнула римо-католицька церква в Європі.

У фондах книгозбірні Луцько-Житомирської семінарії зберігалася французька теологічна енциклопедія (із франкомовного фонду НБУВ) "Première encyclopédie théologique" (Т. 31, Париж, 1862). Цей том містить "Словник теології морально" абата Пієрота — *Dictionnaire theologie morale*. — Paris : J.-P. Migne, 1862. — Tome I. — 1380 р. [19; 20; 21]. На титульній сторінці розміщено провенієнцію — печатку "Bibliotheca Seminarii Luceorio-Zytomiriensis". Енциклопедію випущено в Парижі у 52 томах у видавництві французького абата Жан Поля Міня (1800—1875), професора Шатодезького колегіума, приходського священника Орлеанської єпархії. У 1833 р. він переїхав до Парижа, де заснував видавництво, в якому побачило світ понад 2500 книг.

У XIX—XX ст. низка теологічних видань потрапила до приватних бібліотек Києва. Приміром, теологічний словник абата Мартинї зберігався у приватній бібліотеці київського бібліофіла, колекціонера, почесного громадянина Києва П. Соломка. Зокрема, знайдено провенієнцію — печатку "Павел Степанович Соломка" на книзі Martigny (l'abbé) *Dictionnaire des antiquités chrétiennes* Paris : Libr de L. Hachette, 1865. — 676 р. [22].

"Біблійний словник" католицького священника Фулькрана Жоржа Вігуру (1837—1915) зберігається у франкомовному фонді НБУВ (F. Vigouroux. *Dictionnaire de la Bible. Fascicule XIV* Paris : Letouzey et ané, Éditeurs, 1898. — 1983 р.; (Із фр. В 118/14) [24]; *Fascicule XV*. (Із фр. В 118/15) [25]; *Fascicule XVIII*. (Із фр. В 118/18) [26]; *Fascicule XIX*. (Із фр. В 118/19) [27]; *Fascicule XX*. (Із фр. В 118/20) [28]; *Fascicule XXIV*. (Із фр. В 118/24) [29]; *Fascicule XXV*. (Із фр. В 118/25) [30].) Відомий французький вчений і теолог народився в Нанті, висвячений у 1861 р. (священник у місті Сен-Сюльпіс). Із 1890 р. — професор Священного Писання в Католицькому інституті в Парижі. Став першим секретарем створеної у 1902 році "Папської біблійної комісії" та брав участь у складанні її головних документів. Його визнали "ключовою фігурою" консервативної католицької біблістики. Теолог спирався на дані біблійної археології, захищав достовірність подій, описаних у Біблії. Найвідоміші його праці — "Біблія

та нові відкриття в Палестині, Єгипті та Асирії" (La Bible et les découvertes modernes en Palestine, en Egypte et en Assyrie, 1896), "Новий Заповіт та нові археологічні відкриття" (Le Nouveau Testament et les découvertes archéologiques modernes, 1890). Він був редактором "Біблійного словника" (Dictionnaire de la Bible, 1895—1912). Видання уміщувало, окрім імен та географічних назв, поняттєвий апарат біблійного богослов'я та імена бібліїстів [31].

У фонді літератури французькою мовою зберігається однотомний "Словник апологетичного католицької віри" (Dictionnaire apologetique de la Foi Catholique. — Paris: Lyon : Delhomme et Briquet, Editeurs, s.a. — 3406 p.) [32] теолога, професора богослов'я (1869) юридичного факультету Ліонського університету Жана-Баттиста Яугея (J.-B. Jaugé) (1844—1894). У словникові надруковано статті з історії західного християнства та інших релігій: "Mahométisme" ("Магометанство"), "Jésus-Christ" ("Ісус Христос"), "Égypte" ("Єгипет"), "Bible et L'Avesta" ("Біблія та Авеста"). У 1880 р. теолог заснував журнал "Полеміка" (La Controverse), а у 1886 р. видавав часопис "Католицька наука" (La Science catholique) [33].

Інший приклад — багатотомне видання "Словника апологетичного католицької віри" (A. D'Alès. Dictionnaire Apologetique de la Foi Catholique. Fascicule I.) [34] теолога Адемара Алеса (1861—1938), професора теології Католицького інституту в Парижі (1861—1938). Словник вирізняють цікаві статті про Біблію. У десятому томі — овальна фіолетова печатка "Інститут народної освіти імені М. Драгоманова. Бібліотека".

Видання теологічних енциклопедій та словників у Франції призвело до зміцнення позицій католицької церкви, яка виграла у "культурній боротьбі" з антирелігійними силами в суспільстві. У другій половині XVIII ст. у Франції склалася ситуація, коли енциклопедії, словники почали видавати богослови, захисники католицької віри, а також французькі філософи з антирелігійними поглядами Великої французької революції. Католицька церква вважала, що енциклопедисти Ж. Л. Д'Аламбер, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро послали розділ наук "отрутою безбожності". На захист християнської доктрини виступили французькі теологи, котрі завдяки виданню теологічних видань, енциклопедій, окремих богословських досліджень підтримували ідеї християнського світогляду (панування релігії в різних науках, зокрема в історії, філософії, правознавстві).

Значна кількість теологічних енциклопедій, словників, Біблій зберігається у фонді літератури польською мовою. Частина з них належала бібліотекам Луцько-Житомирської семінарії та римо-католицького товариства добродійності в Житомирі. Печатку "Biblioteka Rz. Kat. Towarzystwa w Zytomierzu" знайдено у книзі Podręczna encyklopedia kościelna (Із пол. В 119/3-4) [35].

Варто звернути увагу на видання "Encyklopedia kościelna", що видавалася у Варшаві у 1873—1933 рр. Упродовж цього періоду вийшло 33 томи, які містять статті з історії християнства та церкви, історії інших релігій (зокрема ісламу), географії релігій, археології релігій, християнської архітектури, релігійного малярства, бібліотекознавства в контексті західного християнства та ін. Статті "Aleksandryjska biblijoteka", "Archeologia biblijna", "Archeologia chrześcijańska", "Architektura chrześcijańska", "Archiwum" надруковано в першому томі енциклопедії (Encyklopedia kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznymi jej dopełnieniami. Tom I. (Із пол. В 6/1) [36]. У другому томі уміщено такі матеріали: "Biblia", "Biblijna historia-teologia", "Biblijne towarzystwa", "Biblijo-

teki", "Bibliotheka Patrum" (Encyklopedia kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznymi jej dopełnieniami. Tom II. (Із пол. В 6/2) [37].

Тритомне видання "Словник апологетичний католицької віри" (Słownik apologetyczny wiary katolickiej. Podług D-ra Jana Jaugé'a (Із пол. В 236/1) (Із пол. В 236/2 (Із пол. В. 236/3) [38]. Останній том містить печатку власника книги ("Stanislas Domsnozak"). У словникові статті розміщено за латинськими літерами. Основна їхня тематика: Біблії, католицькі догмати, історія церкви, історія інших релігій, церковна географія: "Biblia i Awesta", "Biblia i Warianty", "Biblijne studia u katolików", "Bruno (Giordano)", "Dogmat Katolicki", "Duchowiensto", "Dusza", "Chrystus", "Egipt (Chronologia Egiptu)", "Eucharystya", "Ewangelie", "G. Galileusz".

У другому томі — публікації, присвячені біографіям відомих постатей в історії християнства, східним релігіям, священним книгам, географії християнства: "Jezus Chrystus", "Joanna d'Arc", "Józef", "Judyta", "Klemens XIV", "Konstantyn Wielki", "Kabala", "Konfucyusz", "Mahometanizm", "Kośćól", "Krytyka biblijna", "Modlitwa", "Morze martwe", "Morze czerwone".

У третьому томі висвітлено життєдіяльність видатних постатей в історії християнства та інших релігій: "Piotr święty", "Solomon", "Samson", "Saul", "Tomasz z Akwinu", "Papiestwo", "Piekło", "Potop", "Psalmy", "Religia", "Protestantyzm", "Religia Chaldei", "Religia Egipska", "Religia Greków", "Religia Rzymska", "Religia Żydów", "Renesans", "Rewolucya", "Rewolucye w krajach katolickich i protestanckich", "Rewolucya — nie Reformacya".

Видання в Польщі теологічних енциклопедій, словників, Біблій у другій половині XVIII—XIX ст. свідчить про посилення позицій католицизму [39]. Досліджена теологічна література віддзеркалює розвиток книгодрукування релігійних книг та книжної культури західного християнства у Франції та Польщі й одночасно надає уявлення про теологічну науку в цих країнах наприкінці XVIII — XIX ст. [40; 41].

Представлені у статті видання є незначною частиною релігійних зібрань у досліджених бібліотечних фондах. Виявлення та аналіз теологічної літератури (XVIII — поч. XX ст.) західного християнства в контексті розвитку гуманітарних наук в Україні є перспективним науковим питанням, оскільки значна частина цього масиву видань залишається поза системним науковим обігом і потребує додаткового вивчення й осмислення.

Список використаної літератури та джерел

1. Кулжинский И. История Польши. (Очерк). — Киев : В типографии Федорова и Мин., 1864. — 195 с.
2. Biblia to est wszystko Pismo Święte Starego i Nowego przymierza. — s.n. — s.l., 1810. — 968, 240 s.
3. Biblia Wuyka. Stary Testament. Księgi genesis. — [Lwów] : [Nakł. Bartłomieja Jabłońskiego], [1840]. — S. 17—784.
4. Biblia łacińsko-polska, czyli Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. T. 2. — Wilno : Drukiem Józefa Zawadzkiego, 1862. — 746 s.
5. Biblia Sacra latino-polonica. Nowy Testament. — s.n. — s.l. — s.a. — 524 s.
6. Biblia Sacra, to jest księgi Starego y Nowego Testamentu. — Wrocław : w Druk. Akadémickiej Coll. Soc. Jesu, 1740. — s. 551—2218.
7. Biblia Sacra. — W Hali magdeburskiej : w Druk. Stefana Orbana, 1726. — s. 1023, 255, 332, 20.

8. *Biblia Sacra*. — s.l. — s.n. — s.a. T.2. — s.a. — s. 558, 524.
 9. *La Sainte Bible contenant l'ancien et le nouveau testament*. — Paris : Maisonneuve, 1791. — Т. 2. — 531 p.
 10. *Sainte Bible contenant l'ancien et le nouveau testament*. — Paris : Gay Ponce Belin 1800. — Т. 6. — 1800. — 652 p.
 11. *Calmen* Augustin. Dictionnaire historique, critique, chronologique, géographique et littéral de la Bible. — Genève : Bousquet, 1730. Т. 2 — XX. — 908 p.
 12. *Biblia*. — Lipsk, 1840. — 973 s.
 13. *Кириченко Р. С.* Франкомовна україніка кінця XVII — початку XX ст. у бібліотечних колекціях України: походження, склад, зміст, історико-книгознавча реконструкція : автореф. дис. ... канд. іст. наук. / Кириченко Раїса Степанівна ; Нац. акад. наук України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2005. — 19 с.
 14. *Франкомовні довідкові та бібліографічні видання XVIII — початку XX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : каталог / Уклад. М. А. Стельмашева, А. М. Беба, Р. С. Кириченко; НАН України. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ, 2008 — 272 с.
 15. *Alès A. d'*. Dictionnaire apologétique de la catholique contenant les preuves de la Vérité de la religion et les reponses aux objections tirées des sciences humaines. 4éd. — Paris : Beauchesne. Fasc. 1—6. — 1909—1911. — 1920 p. Fasc. 10. — 1914. — P. 961—1280. (Із фр В 114).
 16. *Bergier*. Dictionnaire de théologie; Extrait de l'Encyclopédie méthodique. — Liège : Soc. typographique. Т. 1: A—Cen. — 1789. — 704 p. Т. 2: Cen—Dou. — 1789. — 720 p. Т. 3: Dox—Heb. — 1789. — 702 p. Т. 4: Heb—Lot. — 1790. — 704 p. Т. 5: Luc—Nys. — 1790. — 648 p. Т. 7: Pro — Syr. — 1792. — 643 p. Т. 8: Tab—Zwi. — 1792. — 586 p. (Із фр. В 299).
 17. *Загальна характеристика книжкової справи в другій половині XVI — в XVII ст.* // Ковальчук Г. І. Рукописні книги та стародруки : Навчальний посібник / Галина Ковальчук; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2011. — С. 76—78.
 18. *Баумайстер А.* Тома Аквінський: вступ до мислення. Бог, буття і пізнання. — Київ : Дух і Літера, 2012 — 408 с.
 19. *Минь Жак Поль*. — Википедия. — Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org>. — Загл с екрана.
 20. *Pierrot*. Dictionnaire theologie morale / Pierrot. — Paris : J.-P. Migne, 1862. — Tome I. — 1380 p.
 21. *Белюстіна*. Сельское духовенство во Франции. — Санкт-Петербург : Типография товарищества "Общественная польза", 1870. — 232 с.
 22. *Martigny (l'abbé)*. Dictionnaire des antiquités chrétiennes. — Paris : Libr de L. Hachette, 1865. — 676 p.
 23. *Надгробие* на могиле П. С. и М. П. Соломко. — Режим доступа: kievin.info. — Загл. с екрана.
 24. *Vigouroux F.* Dictionnaire de la Bible. Fascicule XIV. — Paris : Letouzey et ané, Éditeurs, 1898. — 1983 p.
 25. *Vigouroux F.* Dictionnaire de la Bible. Fascicule XV. — Paris : Letouzey et ané, Éditeurs, 1899. — 2303 p.
 26. *Vigouroux F.* Dictionnaire de la Bible. Fascicule XVIII. — Paris : Letouzey et ané, Éditeurs, 1901 — 735 p.
 27. *Vigouroux F.* Dictionnaire de la Bible. Fascicule XIX. — Paris : Letouzey et ané, Éditeurs, 1901. — 1023 p.
 28. *Vigouroux F.* Dictionnaire de la Bible. Fascicule XX. — Paris : Letouzey et ané, Éditeurs, 1902. — 1343 p.
 29. *Vigouroux F.* Dictionnaire de la Bible. Fascicule XXIV. — Paris : Letouzey et ané, Éditeurs, 1904. — 575 p.
 30. *Vigouroux F.* Dictionnaire de la Bible. Fascicule XXV. — Paris : Letouzey et ané, Éditeurs, 1904. — 863 p.
 31. *Вузурр*. — Яндекс словари. — Режим доступа: <http://slovari.yandex.ua>. — Загл. с екрана: Дата доступа 03.09.2015.
 32. *Jaugey J.-B.* Dictionnaire apoletique de la Foi Catholique. — Paris : Lyon: Delhomme et Briquet, Editeurs, s.a. — 3406 p.
 33. *Jean-Baptiste Jaugey* // Monseigneur d'hulst et la science chrétienne portrait d'un intellectuel par Francesco Beretta Preface de MgrP. Valdrini Recteur de l'Institut Cathlique de Pars. — Paris : Beauchesne Éditeur, 1996. — С. 104. — Режим доступа: <http://books.google.com.ua>. — Назва з екрана.
 34. *D'Alès A.* Dictionnaire Apologétique de la Foi Catholique. Fascicule I. — Paris : Gabriel Beauchesne s C. Editeurs, 1900. — 319 p.
 35. *Podręczna* encyklopedia kościelna. — Warszawa, 1904—1913. — Т. 3—4. — 421 s.
 36. *Encyklopedia* kościelna podług teologicznej — 752 [II] s. Tom. II. — 1894. — 797 [II]. Tom. III. — 1896. — 931 [II] s.
 37. *Encyklopedia* kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznemi jej dopełnieniami. Tom II / wydana przez X. Michała Nowodworskiego. — Warszawa : W drukarni Czerwińskiego i Spółki, 1873. — 622 s.
 38. *Słownik* apoletyczny wiary katolickiej. Podług D-ra Jana Jaugey'a / Opracowany i wydany staraniem X. Władysława Szczesniaka, Mag. Teol. Tom. I. — Warszawa : W drukarni St. Niemiery. — 1894.
 39. *Bielskiego S.* Historia kościoła powszechnego. — Warszawa : W Drukarni K. Phaków, 1838. — 670 s.
 40. *Куртц И. Г.* Очерк церковной истории. — Санкт-Петербург, 1868. — 343 с.
 41. *Лопухин А. П.* История христианской церкви в XIX веке. Т. I—II. — Петроград : Приложение к духовному журналу "Странник" за 1900. — 772 [IV] с.
- В статтє содержитьсь книговедческая информация о теологических энциклопедиях, словарях, Библиях западного христианства, которые хранятся во франкоязычном, польскоязычном фондах отдела библиотечных собраний и исторических коллекций Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. Материал содержит результаты книговедческих исследований теологической литературы, которая принадлежала библиотекам Луцко-Житомирской семинарии, киевского коллекционера П. Соломко, нотоиздателя Л. Идзиковского, Е. Завадского в Житомире, Камянец-Подольского Исторического музея, Одесской публичной библиотеке. Представленные результаты актуальны в контексте современного развития книговедения, религиоведения, богословия.*
- The article presents theological encyclopedias, dictionaries, the Bibles, which are stored in French, Polish collections of library and historical collection department at V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. The material contains results of the bibliological research of the West Europe theological literature. The studied literature belongs to the libraries of: The Lutsk-Zhytomyr seminary, Kyiv collector P. I. Solomko, musical notation publisher L. Idzikovsky, E. Zavadsky in Zhitomir, Kamenetz-Podolsk Historical Museum, the Odessa Public Library. The presented results are actual in the context of the development of modern library and information science, theology.*

Надійшла до редакції 27 жовтня 2015 року